

Čiang Kaišek izgubil vso Mandžurijo in elitno armado

Komunisti zavzeli Mukden. Kaišekova vojska deloma na begu, deloma se podala; vlada v škripcih

Peking, Kitajska, 1. nov.—V triletni civilni vojni je kitajski diktator generalissimo Čiang Kaišek zadnje dni doživel svoj največji poraz, ko je izgubil Mukden in svojo elitno armado okrog 300,000 mož. S padcem Mukdena so komunisti postali gospodarji vse Mandžurije.

Za obrambo Mukdena in njegove pokrajine je Čiang Kaišek zastavil vse svoje sile in sredstva. Mukden je namreč najvažnejše in največje industrijsko mesto Mandžurije, z več kot dva milijona prebivalstva. Po kapitulaciji japonske armade so komunisti v nekaj mesecih zavzeli pretežni del Mandžurije, niso pa mogli zavzeti Mukdena in njegove pokrajine, katero je Kaišek z ameriško pomočjo do zadnjega časa uspešno branil.

Za obrambo tega mesta in pokrajine severovzhodno od Čilinskega zaliva je Čiang Kaišek uporabljal svoje najboljše armade. Tam je imel 39 elitnih divizij, okrog 300,000 mož, ki so bili izvežbani po ameriških častnikih in oboroženi z najmodernejšim ameriškim orožjem. To armado je postavil na ta del Mandžurije večinoma po zraku z ameriški transportnimi letali, v ostalem pa po morju z ameriški ladjami. Na enak način jo je tudi zalagal s provijantom in municijo, in to zlasti, odkar so bile pretrgane železniške zveze preko Činsienia.

Čiang Kaišek je zastavil svoje najboljše armade in se skušal za vsako ceno odbrati v Mandžuriji kljub mnemu ameriških svetovalcev. Ampak ni nič pomagalo. Čim več vojaštva in materiala je poslal v Mandžurijo, tem več ga je požrla.

Zdaj je prišel njegov največji poraz v zadnjih treh letih civilne vojne. Ta poraz je tako velik, da je Čiang Kaišek sam priznal, da je njegova vlada v nevarnosti pred padcem. Dejal je, da se bo v treh mesecih pokazalo, dali bo njegova vlada mogla konsolidirati svoje sile in preprečiti nadaljnje invazije komunističnih armad v smeri proti osrednji in južni Kitajski. Govorice se tudi širijo, da se bo vlada zdaj preselila iz Nankinga.

Kitajski učitelji stavkajo za višje plače

V teku dobrih dveh mesecev se zvišala draginja za 900%

Peking (ALN).—Kitajski učitelji in profesorji so zastavkali za višje plače. V stavki jih solidarno podpirajo dijaki. Do stavke je prišlo radi nebrzdane inflacije, radi katere se danes učiteljsvo ne more več preživljati s sedanjimi plačami.

Učitelji zahtevajo vnaprej plačano dvomesečno plačo, dve toni premoženja in zvišanje plače za toliko, v kolikor narašča draginja. Kako "imenitno" funkcionira Kaišekovo gospodarstvo, se razvidi iz tega primera: Od 19. avgusta, odkar je bila vzpostavljena tako zvana kontrola cen na potrebnih, so se cene zvišale za nič manj kot 900 odstotkov!

Povprečna mesečna plača profesorja zadostuje komaj za prehranjevanje družine za teden dni. Ni čuda, da je kitajsko ljudstvo z vsakim dnevom bolj nezadovoljno s korumpiranim Kaišekovim režimom.

bodisi v Canton, južno Kitajsko, ali na sever v Cungking, kjer je preživela med vojno.

Govorice se tudi širijo, da je Kaišekov režim doživel ta strašni poraz iz razloga, ker je cela 53. armada, ki je branila Mukden, prešla na stran ljudskega ali komunističnega režima. Do tega je meda prišlo, ko so ljudske čete premagale in razbile armado 100,000 mož južno od Mukdena.

Ko je Kaišek prejel poročilo, da se Mukden nahaja pred padcem, je odredil umik svoje oborožene sile do pristaniškega mesta Yingkova, kjer naj bi se bežeče vojaštvo vkrvalo na ladje. Toda je dvomljivo, da se bo mogla ta armada rešiti, ker se mora umikati po ozkem koridorju, kjer je izpostavljena napadom s strani komunističnih sil.

Ker je v Mukdenu tudi velika municijska in orožarska industrija, so Kaišekovi generali odredili, naj umikajoče čete odpeljejo iz tovarniškim čim več strategičnih kovov, težkih strojev, da komunisti ne bodo mogli obratovati tovarni. Toda je vprašanje, koliko tega materiala so mogli odpeljati.

Zadnji nedeljo zvečer so bile pretrgane zadnje komunikacije med Mukdenom in Nankingom, ko je prenehala z obratovanjem muckdenska radiopostaja. Malo prej je vlada preko te postaje nujno apelirala na civilne letalske avtoritete, naj rešijo vladne uradnike. Semkaj dospeli Kitajci pravijo, da se je teh ljudi, ki so hoteli pobegniti, le malo rešilo. Za prostor v transportnih letalih so bogatini ponujali fantastične vsote in na letališčih je vladala prava panika.

Nanking je preplavljen z vsakovrstnimi govoricami in ugibanji. Kot že rečeno, se širijo govori, da bo vlada premestila svoj sedež, kakor tudi, da bo ustanovljena nova koalicijska vlada brez Čiang Kaišeka.

Edini mandžurski mesti, ki sta še v vladnih rokah, sta Yingkow in Hulutao ter kos obrežne pokrajine. Ampak v prihodnjih par tednih bo tudi ta pokrajina padla v roke komunistov, torej vsa Mandžurija. Komunisti so s tem prišli tudi do velikanskih zalog modernega orožja (ameriškega) in streliva.

Grški general odstavljen radi porazov

Atene, Grčija.—Poveljstvo grške monarhistične armade je odstavilo generala Nikolaja Papadopoulosa, ki je poveljeval drugi diviziji v gorovju Vitsi. Odslovljen je bil zato, ker so grški gerilci porazili njegove čete v gorških bitkah. Na njegovo mesto je bil imenovan brigadir Nikolaj Papadopoulos, poveljnik tretje grške gorske brigade. Vrhovno poveljstvo, ki sestoji iz ministrov in anglo-ameriških vojaških misij, bo kmalu imenovalo novega vrhovnega poveljnika, vsekakor Aleksandra Papagosa, ki je dosegel uspehe za časa vojne v Albaniji.

Zadeva blokade začasno odložena

Pariz.—Zunanji ministri Amerike, Velike Britanije in Francije so sklenili, da ne bodo takoj prinesli obsodbe ruske blokade Berlina na generalno skupščino Združenih narodov. Sporazumeli pa so se, da ostane vprašanje spora na dnevnem redu za nedoločen čas.

Domače vesti

Še o smrti članice

Chicago.—Anna Učhar, o smrti katere smo poročali včeraj, je bila članica društva 449 SNPJ. Stara je bila 56 let, doma iz Senčurja pri Kranju. Zapuška družino in brata Franka Bostiča. Pogreb bo jutri (sreda) ob 1:30 popoldne iz pogrebnega zavoda na 6126 W. Roosevelt rd. Bila je tudi članica Progresivnih Slovencev.

Is Clevelanda

Cleveland.—Julia Novak iz Collinwooda se je v dveh mesecih morala že drugih podati na operacijo. Nahaja se v bolnišnici Huron Road.—Mary Zupančič se nahaja v bolnišnici Charity, kjer je prestala operacijo.—V Euclidu sta se poročila John P. Msrnik in Geraldine Cicerelli.—V bolnišnici je umrla radi srčne hibe Mary Virant, roj. Novak, stara 66 let, doma iz Toplice, Dolenjsko, v Ameriki 46 let, članica SDZ. Tukaj zapuška moža Florjana, šest poročenih hčera, sina, 14 vnukov, dva pravnuka, brata Josepha in sestro Josephine Ogrin ter Margaret Bizil.

Smrt na zapadu

Sacramento, Cal.—Dne 20. okt. je v sanatoriju v Wiemaru umrl Martin Gantz, doma iz Slivnice, Štajersko, star 72 let. Bolehal je za rudaško boleznijo siliko in v Grass Valleyju, Cal., živel od 1923. Zapuška dve poročeni hčeri, pastorko in pet vnukinj, v starem kraju pa sina, ako še živi. Žena mu je umrla prejšnjega leta.

Iščajo sorodnika

Cleveland.—Sorodniki v starem kraju bi radi izvedeli za Tomaža Franceca, doma iz Kamnika, pošta Preserje pri Vrhniki. Svoječasno je živel v New Yorku. Ako to sam čita ali ako kdo ve za njega, naj sporoči na naslov: Frances Karish, 1271 E. 61st, Cleveland 3, O.

Razdiranje nemških tovarnov ustavljeno

Washington.—Amerika in Francija sta se sporazumeli, da se ustavi razdiranje in odvažanje nekaterih nemških industrijskih podjetij, dokler se ne revizira zavezniška politika o reparacijah.

Stavka je bila oklicana 24. maja tega leta, pogodba pa je potekla šele 11. avgusta. Povrnjena plača odslovljenih delavcev sega nazaj do 24. maja.

Mosley bo pomagal Gerald Smithu

General bo govoril za fašista

St. Louis, Mo.—List Illinois Standard naznanja, da se je general George Van Moseley spoznamel z ameriškim fašistom Geraldom L. K. Smithom, da bo obdrževal serijo govorov v "strateških" krajih.

Mosley ima visoko vojaško šaržo iz prve svetovne vojne. Ameriški fašisti so ga leta 1930 izbrali, da bo vodil fašistični puč v Washingtonu. Don Lohbeck, eden izmed Smithovih podreptnikov, bo aranžiral govorniško turo s "sodelovanjem Protikomunistične lige", ki je privesek Smithovega fašističnega gibanja.

Fašist Smith je naznanil, da bo njegova organizacija financirala Mosleyev potovanje. Ta organizacija se imenuje "Kriščanski narodni križarji".

Pred kratkim je Mosley presenetil Smitha, ko je naznanil, da bo podpiral Deweya, republikanskega kandidata za predsednika. To je storil na konvenciji kriščanske nacionalistične stranke, ki je indorsirala Smitha za predsedniškega kandidata.

Razume se, da Smith ne pričakuje nobenega uspeha pri letošnjih volitvah in upa, da bo izvoljen Dewey. Smith gleda v bodočnost, ker upa, da se bodo njegove "kriščanske" organizacije strnile v eno močno fašistično stranko do leta 1952. On vidi veliko depresijo čez dve leti, nakar bo konec republikanske stranke, Smith pa bo prišel lepo na konja. Takrat bo zavladoval njegov fašizem.

Kanadska unija za uradca Marshallov načrt

Victoria, B. C. (ALN).—Na konvenciji Obrtniško-delavskega kongresa (AFL), katere se je udeležilo 900 delegatov, zastopajoč 400,000 delavcev, je bila sprejeta resolucija, v kateri ta delavska organizacija zavrača Marshallov načrt in poziva merodajne faktorje, naj se pomaga Evropi in Aziji skozi Združene narode.

Ta konvencija je tudi izrazila skrb radi propagande za novo vojno.

V nesrečni Palestini je zopet vse mirno

Zidovske armade pregnale Lebanonce. Manevri v Parizu

Tel Aviv, Izrael, 1. nov.—Zidovske oborožene sile so iz severne Palestine pregnale lebanonske "gerilce" z vseh točk, katere so bili zasedli v začetku zadnjega tedna.

Izraelska vlada je v pondeljek zjutraj objavila vest, da so se dvodnevne vojaške operacije uspešno zaključile. Arabci so bili udri na židovske ozemlje v Galileji in blokirali pota ali ceste, ki vežejo židovske naselbine. Lebanonska neredna armada je šla okrog pet tisoč mož, od katerih je bilo več sto ubitih in ujetih. Židovske izgube so znašale 10 mož.

Kakor so poročali opazovalci Z. N., so židovski domobranci prekorajčili lebanonsko mejo na nekaterih točkah in pred sabo podili Arabce. Iz več obmejnih lebanonskih vasi so prišli vaščani z belimi zastavami, toda židovska vojska jih je poslala nazaj, češ naj se vrnejo, ker se jim ne bo nič zgodilo.

Izraelska vlada je v smislu odredbe predstavnikov Z. N. ukazala svojim vojakom, da morajo ob določeni uri prenehati s streljanjem. Potem pa je naznanila, da je širok vse Palestine zopet vse mirno.

Paris, 1. nov.—Henry Morgenthau, bivši ameriški zakladničar pod Rooseveltom, ki se je zadnji teden nahajal v Palestini in se vrnil v Pariz, je obiskoval spremenjajočo se politiko Z. N. napram Palestini. V mislih je imel zlasti Anglijo, ki je zadnji petek skoraj uspešno svoji manevari, da bi Varnostni svet zagrozil Izraelu s sankcijami.

Marshallov načrt v nevarnosti

Staremu sistemu je odklenkalo v Evropi

Detroit.—(FP)—Victor G. Reuther, direktor izobraževalnega odbora unije avtnih delavcev CIO, je rekel, da Marshallov načrt ne bo uspel, ako se ne popravi nekatere resne napake ameriške vlade.

Reuther je govoril pred člani bizniškega kluba. Dejal je, da Marshallov načrt lahko pomaga komunistom zato, ker je pomoč omejena le na nekatere države v Evropi. Glavna napaka je v tem, ker Amerika ne sodeluje z evropskimi delavskimi unijami v prizadevanjih za ekonomsko obnovo Evrope.

"Namesto sodelovanja z unijami, se ameriški predstavniki bratijo s starimi nacističnimi gangami, s toriji in fašisti po vsej Evropi," je izjavil Reuther. Victor Reuther je brat Walterja Reutherja, predsednika avtne unije CIO.

Victor je dalje rekel, "da Evropa se ne zanima za privatno podjetništvo. Zelo malo ljudi v Evropi se briga za privatne profite ali privatno premoženje. Te zadeve so bile rešene po prvi svetovni vojni."

"Evropska ljudstva hočejo sistem, ki ne bo slonel na privatnem profitu. Oni nečejo ameriških dolarjev, da jim bomo mi narekovali in ukazovali, kaj in kako naj si uredijo svoje ekonomske zadeve."

Reuther je udaril po ameriški politiki. Dejal je, da angleška delavska vlada postaja sumljiva, ker vse kaže, da se Marshallov načrt uporablja v boju proti vladnemu programu za po-
državljenje angleške jeklarske industrije.

Zadnji petek se je Varnostni svet ponovno bavil s Palestino. Na dnevnem redu bi imela biti resolucija, ki je grozila s sankcijami obema strankama, Židom in Arabcem, ako ne umaknejo vojaštva na točke, katere so držali pred obnovo sovražnosti 14. okt. To bi zadelo le Žide, ki pa so se temu uprli.

Uvaževanje te resolucije pa je preprečil predsednik Truman, ki je brzojavil ameriški delegaciji, da ne sme glasovati za to resolucijo, to je za sankcije. Stvar je bila potem odložena za več dni—dokler ne bo znan rezultat ameriških volitev.

Morgenthau je zdaj rekel v Parizu, da je čas, "da predstavniki Amerike proglasijo svojo neodvisnost od Anglije in da osvoje svojo politiko glede Palestine". Anglija bi namreč rada preprečila, da puščava Negev ne postane del Izraelske države, ker potrebuje ta del Palestine za svoje strateške namene.

Aretacije tujerodcev se množijo

Civilne svoboščine v nevarnosti

Chicago.—Ameriški komitej za protekcijo tujerodnih je v izjavi ostro obsodil aretacijo Dora Lipshitz, ki jo imigracijske oblasti skušajo deportirati. Zato je obsodil nelegalna zaslišavanja v tej zadevi, katerih namen je strašenje, ki se ga justični departament poslužuje, da izpodkopa ustavne pravice tujerodnih.

Dora Lipshitz je stara 56 let in je bila rojena v Rusiji. V Ameriko je prišla leta 1906 in od takrat živi v tej deželi. Mnogo let je delala kot šivilja v oblačilni industriji. V delavskem gibanju je bila aktivna štirideset let.

Dne 23. sept. se je Dora Lipshitz prostovoljno prijavila imigracijskim oblastem, nakar je bila postavljena pod \$1000 jamščine.

Komitej za protekcijo tujerodcev je izjavil, da je aretacija Lipshitzove del napada na civilne svoboščine, ki se sedaj kratijo mnogim tujerodcem. V dobi enega leta je bilo že 65 tujerodnih oseb aretiranih, ki pripadajo 22 različnim narodnostim.

Vse osebe, ki so bile do sedaj aretirane, so bile aktivne v delavskem gibanju in v progresivnih organizacijah. Omrežene in aretirane so bile skoraj izotčasno, kar znači, da so oblasti planile na inteligentne delavce, ki so se dolgo leta udeleževali v delavskem gibanju.

Aretacija teh oseb jasno pričča, da so demokratične pravice ameriškega ljudstva v resni nevarnosti, zato je treba napeti vse sile, da se prepreči nadaljne šikanje.

Napetost med Ogrsko in Jugoslavijo

Belgrad.—V diplomatskih krogih je nastalo mišljenje, da zna priti do popolnega preloma med Jugoslavijo in Ogrsko. To mnenje bazira na odnošajih, ki se radi spora med Titovim režimom in Kominformo stalno slabšajo. Jugoslovanska vlada je obtožila Budapešto, da slabo postopa z njenimi diplomatskimi predstavniki. Nekaterim izmed teh je ogrska vlada ukazala, da morajo oditi v 24 urah. Tukajšnja poročila pa pravijo, da je tudi iz Beograda odšlo število ogrskih uradnikov, ali pa so bili izgnani.

General in diplomat se igrata z atomskimi bombami in bakteriološkim morilnim orožjem. medtem ko ljudstvo s grozo sre na to nevarno longiranje.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združeno državo (Izven Chicago) in Kanado \$2.50 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co., \$2.50 za leto, \$4.75 za pol leta; za imenitno \$31.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$2.00 per year, Chicago and Cook County \$2.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglašev po dogovoru.—Reklami dopolnje in nenarodnih tiskov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (trike, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštne znamke.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s Metom:

PROSVETA

2857-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Posledice Marshallova načrta—II

Včeraj smo si nekoliko ogledali politični razdor, ki ga je Marshallov načrt prinesel Evropi. In sicer ni ta načrt prinesel razdora samo med državami, poglavitni prepad med Vzhodom in Zápdom in postril mrzlo vojno, marveč je razdor prinesel tudi v svetovno delavsko gibanje. Da ponovimo: tega razdora je sicer veliko krivica tudi Moskva radi svoje zgrešene politike: ker ni objela tega načrta in ga s tem zadavila v povojnem štadiju iz razloga, ker bi bil v tem primeru imel v Ameriki zelo malo zagovornikov in najbrže bi niti pred kongres ne prišel. "Komunizma ne bomo podpirali!" bi bilo donelo po deželi.

Nadaljujmo s tem pregledom še danes.

Do najbolj resnega političnega razdora radi Marshallova načrta je prišlo v Franciji. In sicer še do bolj resnega nego v Italiji. V mislih imamo predvsem francosko delavsko gibanje. V Franciji predstavljajo komunisti najmočnejšo in najbolj organizirano politično silo. Pri vsakih povojnih volitvah so prejeli blizu 30% vseh oddanih glasov. Njih glavna moč je koncentrirana med delavstvom, zato so v Francoski delavski federaciji tudi dominantni faktor. Svojo moč in vpliv so si obdržali tudi, odkar so bili izrinjeni iz vlade na zahtevo Washingtona, kakor so bili tudi italijanski komunisti in levičarski socialisti.

Do prihoda Marshallova načrta je bilo francosko organizirano delavstvo enotno. Izven federacije so sicer obstajale, kakor še danes obstoje, clerikalne unije, ki pa niso dosti štejele. Marshallov načrt pa je prinesel razkol tudi v delavski federaciji. Kot po vsej Evropi, so se proti temu načrtu z vso energijo vrgli v boj tudi francoski komunisti, in to še zlasti, ker so bili radi zunanje intervencije vrženi iz koalicijske vlade. Na drugi strani so bili za ta načrt tudi francoski socialisti. Tako je med obema delavskima frakcijama prišlo še do večjega trenja in boja.

Posledica tega je bila, da so se zadnji pomlad socialisti ločili od Splošne delavske federacije in ustanovili svojo federacijo pod imenom "Delavska sila" ali nekaj podobnega. Koliko moči predstavlja ta nova socialistična federacija, ni točno znano, toda sodi se, da šteje nad dva milijona članov, komunistična pa okrog pet milijonov. Baje je tudi ta razkol finančni ameriški državni departament. Koliko je resnice na tem, nam ni znano, toda tako smo čitali v dveh Allied Labor Newsa, ki so navadno zanesljive in objektivne. To bi bilo v skladu z ameriško zunanjo politiko in Marshallovim načrtom.

Da je ameriška diplomacija tako rekoč diktirala razpust levičarske koalicije — komunistov, socialistov in Bidaultove ljudske stranke, ki je vladala dve leti po vojni, do lanske pomladi — ni nobena tajnost. Parola Washingtona je bila: komuniste iz vlade, ali pa Francija ne dobi od Amerike nobene več finančne pomoči!

Kakor je Frederick Kuh nedavno poročal iz Pariza v Chicago Sunu, je ameriška diplomacija zadnjič vitrala tudi ponovno ustvaritev levičarske koalicije s pritegnitvijo komunistov v vlado. Pred tedni se je pojavil ta sentiment med socialisti, ker so vlade padle druga za drugo in ko je kazalo, da bo radi politične nestabilnosti in slabšanja gospodarskih razmer prišel na krmilo general De Gaulle. Socialisti so se zbal njihove neofašistične vlade in so bili zopet pripravljeni stopiti v koalicijo s komunisti, ki jih smatrajo kot "manjše zlo". Ampak ameriška diplomacija je to možnost takoj vitrala, kakor je poročal Kuh, ki ima za izvoznike tajne diplomacije posebno dober nos. Iste dni je tudi načelnik administracije Marshallova načrta izjavil v Parizu, da bo Amerika takoj ukinita pomoč vsaki vladi, v kateri bi sodelovali komunisti. Z drugo besedo: "nam" je ljubši kaos in podvig neofašizma na vlado, kakor pa zopetna ustvaritev levičarske koalicije v Franciji — ali kjerkoli. Tako je ta naša — "demokracija".

Zadnje dni pa smo čitali v dnevnih vesteh, da je eksekutiva Britskega kongresa strokovnih unij "napovedala vojno komunizmom" in pozvala vse pridružene unije, naj z drastično akcijo nastopijo proti njim, obenem pa zaključila, da potegne kongres (federacijo) iz Svetovne delavske federacije, ki je bila ustanovljena pred tremi leti. Vse to radi Marshallova načrta. Te akcije eksekutivne Britskega kongresa strokovnih unij se bo reakcija zelo razveselila, domača kakor tudi zunanja.

Angleško delavstvo se je vsa leta od ruske revolucije razlikovalo in odlikovalo v tem, da je na eni strani znalo ohraniti svojo enotnost in preslo vso to dobo brez bratovskega boja. Na drugi strani pa je vsa ta leta spremljalo ruski eksperiment več ali manj simpatično. Leta 1919 je bilo angleško delavstvo tudi tisti faktor, ki je preprečil angleško oboroženo intervencijo v Rusijo. Skoro vsako leto je v Sovjetsko Rusijo odstopovala kakšna delavska delegacija na proučevanje razmer, zlasti unij. In zato je v angleškem delavskem gibanju — strokovnem, političnem in združenem — vladalo drugačno razpoloženje napram Rusiji kakor pa na primer med ameriški in unijami voditelji.

Po zadnji vojni so bili tudi angleški delavski voditelji tisti faktor, ki so podžvali akcijo za ustanovitev nove Svetovne delavske federacije, ki naj bo odprta vsemu organiziranemu delavstvu širine sveta, tudi ruskim unijam. Veliko važnost so polagali zlasti na priključitev ruskim unij. Iz tega razloga tudi Ameriška delavska federacija ni hotela sodelovati pri ustanovitvi te nove internacionale. Sodeloval pa je CIO.

Prišel je Marshallov načrt in z njim tudi notranji boj v Svetovni delavski federaciji. Ta se je znašla pred razkolom že zadnje poletje, toda ga je glavni odbor na svojem zasedanju v Rimu preprečil s sklepom, da federaciji kot taka postane "nevtralna" glede Marshallova načrta, pridružene unije skupine pa so lahko za ali proti. Ta kompromis seveda ni zadovoljil ne pristave ne nasprotnosti. Pristali so nanj iz razloga, ker so smatrali,

Lojzetov prispevek

Milwaukee, Wis. — Nepriznani vana in nenadna smrt pokojnega glavnega predsednika SNPJ brata Vincenta Cankarja me je zelo iznenadila in globoko užalostila.

Prišel sem od dela domov in kakor navadno najprej vzel v pregled našo Prosveto z dne 24. sept. Nisem mogel verjeti lastnim očem! Nataknil sem si očala in čital: Vincent Cankar umri. Za trenutek se mi je zdelo, da sanjam, ker sem ga še pred 18 dnevi videl zdravega in veselega, ko smo skupaj praznovali enotno tridnevno slavnost v Milwaukeeju.

Bil je pri nas vse tri dni. Na enotni dan je z govorniškega odra tako jedrnat govoril, da ga je šeststisoč gostov radostno poslušalo nad pol ure.

V svojem govoru je povzdigoval SNPJ in priporočal delavsko zavednost.

V moji negotovosti se mi približa žena in reče: "Louis, jutri pojedemo v Chicago pogledat brata Cankarja, potem pa na Wallacev shod, ki bo ravno tam. Drugi dan okoli 10. ure dopoldne smo že bili v glavnem stanu jednote in videli našega velikega voditelja, obdanega z mnogimi venci svežih cvetic, vse okoli dvorane do vrat. Cvetlice so pričale, da je imel pokojnik mnogo iskrenih prijateljev.

Blagi mu spomin, družini pa naše globoko sožalje!

Akoravno sem že večletni član SNPJ in bil že večkrat v Chicago, sem bil to pot privrčen v glavnem uradu. Ogledal sem si našo enotno lastnino, ki me je zelo zanimala in name napravila globok vtis.

Zatorej apeliram na vse naše članstvo, kadar ste slučajno v Chicago, obiščite svoj dom in ogledajte si enotno poslopje, pa boste jednote bolj spoznali, cenili in ljubili.

Našo skupino, ki je štela 4 člane, mene, mojo ženo, najinega sina in brata J. Tamšeta, je vodil br. John Rak in z veseljem nam razkazal in raztolmačil vse zanimivosti, končno pa nas privedel tudi v pritličje, odstranil neko odedo in rekel: Tukaj je stroj, ki tiska Prosveto.

Pristopil sem bližje, ga prijel za glavo in rekel: "Torej tukaj si ti, zrebe, razposajeno! Ej, ti boš še vriskalo in plesalo, da bodo naši nasprotniki od jeze in hinavščine drug drugemu v posove pihali!"

Pred odhodom iz glavnega urada je naš vodnik še potožil, da so nekateri enotini prostori še vedno premajhni, ker jednote še vedno raste in napreduje. Jaz sem ga pa potolažil in rekel, da bodo še veliko manjši, ker je še mnogo bratskih organizacij, ki bodo v bližnji bodočnosti prišle v naše mirno pristanišče, na našo ladjo, ki jo bo uspešno vodil novi krmar.

Obiskali smo tudi Slov. delavski center, v katerem je pisarna Proletarca.

Sodrug F. Zaitz je nam razkazal prostore, v katerih smo se počutili kakor doma. Odvedel nas je v neko podzemsko gostilno, da sroho se za silo okrepčali; od tukaj smo se pa podali na Wallacev shod, ki je bil vse-skozi sijajen in velikega pomena v teh resnih časih.

Več podrobnosti o tem shodu ne bom pisal, ker ga je že opisal brat Chas. Kramar iz West Allisa.

Danes imam pred seboj Proletarca in uredniško pismo, v katerem toži in pojasnjuje, da je ta naš delavski list v zelo žalostnem stanju.

Da je kardinalna važnost obvarovanje internacionale pred razkolom.

Toda sile, ki so delovale za ta razkol, so končno pridobile na svojo stran angleške unije voditelje s posledico, da se je Svetovna delavska federacija zdaj definitivno znašla pred razkolom. Sklep eksekutivne BKSU se glasi, da mora SDF "suspendirati svojo aktivnost", iti v pokoj vsaj "za eno leto", ali pa bodo angleške unije odstopile. V ozadju tega sklepa stoji tudi voditelj CIO in ADF. Načrt desničarskih evropskih in ameriških unijskih voditeljev je, da ustanove novo delavsko internacionalo, ki bo na eni strani podpirala Marshallov načrt, na drugi se pa vrgla v boj proti komunizmu in drugim levičarjem.

Marshallov načrt se ameriški in svetovni reakciji torej izobno obrestuje.

Dva rudarja pomagata hitvam policijske brutalnosti v Franciji, kjer je na stavki 300.000 rudarjev. Vlada je poslala v rudarsko revirje močne posadke vojaštva. Trije rudarji so bili ubiti in mnogo je bilo ranjenih.

Bratje, sestre in prijatelji delavskega razreda, naša dolžnost je, da stopimo na noge in ga rešimo pogube.

Zavedati se moramo, ako ne bi mi imeli zadnjih 40 let našega Proletarca in Prosvete, bi marsikateri izmed nas nosil svetilco na vratu ali pa škupil Marijine družbe. Te sramote sta nas obvarovala Proletarec in Prosveta, zato je naša dolžnost, da podpiramo naše delavske liste!

Vedimo tudi to, da naš novi gospod France Gabrovšek toži Proletarca za 250 tisoč dolarjev. Kaj bo siromak počel, če Proletarec propade?

V ta namen imam jaz že pripravljen petak! Storite tudi drugi tako, da ga rešimo, da se ne bo naš gospod za četrto milijono pod nosom obrisal, če se že ni.

Lepo bi bilo tudi za njega, da bi potegnili tudi on enega iz hlače, če je že katerega zaslužil v Ameriki, toda se še vedno preživlja na račun onih, ki gledajo skozi črna očala v bodočnost.

Dolžnost mi vелеva, da položim svoj prst na njegovo čelo in ga opominam, da neka božja zapoved se glasi, ne želi tujega blaga!

L. Ambrožič.

Zadel avtomobil s poulično

Cleveland, O. — "Zakaj pa Barbic ne pove ničesar slabega o sebi?" je dejal oni dan neki rojak v naši metropoli. Torej evo slabe novice, ki bo morda nekaterim ugajala. Najprvo naš ugovorim, da to pišem na večer 20. oktobra.

Jutri bom pred poroto, katera me lahko obsodi. Če sodnik odloči proti meni, bom lahko šel za tri mesece na ričet v kaznilnico v Warrensville.

Zakaj? Dne 22. septembra sem šofiral svojo poulično po Superior ave. Pobiral sem potnike, katerih je bilo v vozu preko sto. To seveda še ni nič posebnega. Ko sem hotel ustaviti na 72. ulici, je moja poulična bežljala kar naprej in treščila v avtomobil, ta pa v drugega. Bilo je precej škoda, ali voznika nista bila preveč huda. Nisem mogel takoj ugotoviti, kaj je bil vzrok, da se voz ni hotel ustaviti. Drčanje lahko povzroči olje na tratičah, mazilo ali blato, pa tudi potenje tratič. Vreme je bilo lepo in ni moglo biti nič kaj takega.

Ko je bila hezgodra urejena, sem nadaljeval pot in pronašel, da zavore ne drže. To sem pove-

dal pazniku, kateri mi je ukazal, naj vozim čisto počasi do tako zvanega "Y", da razložim potniške, nato pa bodo moje poulično vlekli nazaj.

Pozneje so mehaniki pronašli, da je pregorela žica na tako zvanih "drum" zavorah, radi tega zavore niso grabile koles. Prosekutor, kateremu je o nezgodi sporočila policija, pa s tem pojasnilom ni bil zadovoljen in naperil je tožbo proti meni. Mestna poulična družba Transit System me je pozvala v glavni urad in me potem poslala z odvetnikom k prosekutorju, da bi vrgel tožbo z reda. "Ne!" je odločno dejal prosekutor. Moj odvetnik pa mu je zabrusil: "Ti zato tako postopaš, ker nimaš drugega dela!"

In tako sem stal 28. septembra pred policijskim sodnikom, ker pa je pred njim moj zagovornik zahteval porotno obravnavo, je bilo potem odločeno, da se bo vršila 21. oktobra.

Če dobim tri mesece ječe, me ne bo na prihodnjo družtevno sejo. Niti me ne bo na decembrsko, da bi se sam izvolil za predsednika, kakor je rekel neki rojak. Prav tako ne bom mogel poslati v list naznanila, da se bo vršila seja, kajti Peter Bukovnik se je na zadnji seji pritožil, da nisem oglašal seje, drugi pa so potrčili, da sem jo. No, tako se bo lahko zgodilo, da bom moral popolnoma izginiti iz javnosti ter ne bom delal nadleže energičnim ljudem, kateri mi vedno prinašajo moje napake na krožniku, da bi jih snedel. Torej, če se ne bi več oglašil, vedite, da je moja kariera končana — amen! Če pa se oglašim, potem pa vedite, da se je porota usmili stavega "good-for-nothinga!"

Ker pa imamo pravila uslužbenci mestne cestne železnice, kakor tudi kazni brez porot, moram poročati, da me niso prav nič kaznovali in po njihovem mnenju nisem kriv. Položili so zame tudi varščino, če pa bi se zgodilo kaj hudega, mi je sam predsednik obljubil, da mi bo pomagal. Ves čas dobivam tudi plačo, kakor da bi bil v službi.

Torej to je slabo poročilo, ki ga ne bi smel poročati, vendar pa sem to storil zato, da boste vedeli, kako se mi godi. "Ich und Gott!" je dejal kajzer Viljem.

Frank Barbic.

V Banat, ki je širnica Jugoslavije, se je po vojni naselilo tudi precej slovenskih kolonistov na posestva, s katerih so po porazi Hitlerjevih armad sbežali Nemci. Na sliki je videti skupino slovenskih kolonistov v Banatu.

Pismo slovenskega čebelarja

Collinsville, Ill. — Prejela sem pismo iz Gradišča pri Vipavi. Pisal mi je zaročenec moje nečakinje. V pismu opisuje zelo zanimivo o čebelarstvu. Glasi se:

"Draga gospa Borovič! — V enem izmed Vaših zadnjih pism ste tudi omenili nekaj o čebelah, kako naj postavljam panje skupaj, da se s tem doseže lepše uspehe. Iz tega sklepanja, da imate tudi Vi veselje do čebel. Verjetno Vam je ostalo to veselje še iz otroške dobe, ko ste imeli še doma na Ložicah čebelarje. Tudi jaz imam strastno veselje do teh živalic, zato se bomo malo pogovorila o njih, le žal, da sva predaleč drug od drugega, da ne morem najinega pogovora osladiti s kakim medenim prigrizkom.

Najbrže mislite, da je pri nas čebelarstvo še vedno tako kot je bilo za časa vaših mladih let, ko ste živeli še na rojstnem domu. Toda temu ni tako. "Kranjskih" panjev, kakršne imate še vi v spominu, odnosno oblika panja, v katerih je še Vaš oče čebelaril, pri nas ni več. Vsi čebelarji so zavrgli "kranjske" že pred več desetletji, ter pričeli uvajati v čebelarstvo obrt razne vrste panje večje oblike in take, ki so imeli satovje na okvirčkih, da so jih lahko premikali. Ti panji so nosili razna imena: "Dunajski panj", "Vodopivec panj" itd. V teh panjih so pridelali več medu kakor v kranjskih, zato je jasno, zakaj so kranjske opustili.

Kasneje, takoj po prvi svetovni vojni, se je pričel pri nas močno širiti amerišanski, tako imenovani Langstroth-Rootov panj in Dadant-Bertrandov panj. Ti panji so se izkazali za eno najboljših, kar so jih poznali pri nas pred kakimi 30 leti. Ta dva panja sta bila močno razširjena po vsej Evropi, zlasti v Italiji, Angliji in Nemčiji. Tudi ruski čebelarji so se jih zelo oprijeli.

Torej rekli smo, da sta ta dva panja veljala za najboljše vrste, a kljub temu velečebelarju Antonu Znidaršiču iz Ilirske Bistrice nista bila pogodu, zato je sestavil svoje vrste panj, ki ga sedaj imenujemo Antona Znidaršiča panj. V tem panju se dosežejo tako lepi uspehi kot v nobenem drugem panju. Slovenski čebelarji so se po l. 1925 splošno oprijeli tega panja in danes po vsej Sloveniji čebelarstvo izključno samo z A. Z. panji. Ta panj se je pričel zadnje čase širiti tudi izven Slovenije.

Ker sem že toliko napisal o panjih, naj dokažem že vsestransko praktično uporabo A. Z. panja. Ta panj je približno petkrat večji kakor "kranjski", ter je pokončne oblike, ima pritličje in eno nadstropje; vmesni prostor je pregrajen z matično mrežo, skozi katero prehajajo samo čebele, spodnji prostor pa je odrejen samo za matice in zalego, zgornji pa samo za med. V panj gre 10 okvirčkov spodaj in 10 zgornj, torej ima skupno 20 satov. Ko so zgornji sati polni medu, se jih odstrani in postavi v poseben stroj imenovan "trčalnica", ki s sredobežno silo odzame med. Ti satniki ostanejo pri odzemanju medu ne-pokvarjeni in se jih takoj, ko so prazni, zopet vrne v panj.

Včasih se je pri odzemanju medu satje zmastilo, danes se tega ne dela več.

Danes se štejemo slovenski čebelarji, da čebelarimo na najmodernejši način, kar jih je sploh svetovna veda o čebelarstvu izsledila. Včasih so šteli ameriške in ruske čebelarje za najbolj napredne na svetu; danes pa smo se tudi mi uvrstili v njih vrste in trdno smo prepričani, da prav nič ne zaostajamo za njimi. Da podpremo moje trditve, je potrebno, da povem še kaj o čebelah. Včasih so mirno pustili "kranjske" doma in le jeni pogledali, če imajo kaj več kot zase, ali jih nekaj podrl in s tem pridelali malo medu. Danes ni več tako. Čebelarji iščejo vse povsod medene vire in čim se pojavi kje kaka paša, takoj tja prepeljemo čebele. Jaz jih stalno vozim na akacijovo pašo v Branico. To je od začetka do konca meseca maja. Nato jih prepeljem na Nános k Blažunu na hojovo pašo na mano. Ravno letos se je mana zelo dobro odrezala, medila je zadnjo polovico julija in prvo polovico avgusta.

Pred 15 dnevi pa sem prepeljal svoje čebele na ajdovo pašo na Dolenjsko v bližino Novega mesta, to je približno 150 km daleč ali 95 milj. Čebele prevažam z avtomobilom. Imam 40 panjev, to je ravno za en tovrstni avtomobil. Na Dolenjskem mislim, da bodo ostale še za kakih 20 dni, nato jih bom peljal domov ter bodo ostale zložene v stalnem domačem čebelnjaku do meseca maja prihodnjega leta, nato pa bodo morale zopet romati okoli po pasiščih. Če jih ne bi prevažal, bi najbrže pridelal petkrat manj medu. Nekateri čebelarji prevažajo čebele tudi po železnici, in sicer tisti, ki stanujejo v bližini železniških postaj.

Skoraj vsi slovenski čebelarji smo včlanjeni v čebelarski združenje v Ljubljani. Od tam dobivamo vsak mesec tudi čebelarski časopis. Ta časopis nam prinaša teoretično in praktično znanje, ter najnovejša izsledka domačega in inozemskega čebelarstva. Slovenci imamo tudi več čebelarskih knjig.

Pri nas gojimo čebele sive pasme, ki jih štejejo med najboljše na svetu. Lansko leto je imela naša združba veliko naročilo iz Združenih držav. Naročilo so 500 matic sive barve za Florido. Naročilo smo dobili tudi iz Egipta in celo iz Avstralije.

Verjetno ste že utrujeni od čitanja, zato je treba končati. Seveda, dobro bi bilo, da bi se pomenila malo tudi o medu, odnosno se posladkala z njim, a kaj ko ste tako daleč. Pridite obiskat svoj rojstni kraj in vas bom povabil na medeno južino.

Upam da Vas nisem nadlegoval s tem mojim pisanjem, ali jaz mislim, da vsi tako radi čitajo o čebelah kakor jaz. Toplo Vas pozdravlja Dore Božič.

Mrs. P. Borovich.

Na obisku v Montani

La Salle, Ill. — Po 30 letih sem se namenil obiskati mojega brata, ki živi v Roundupu, Mont.

S soprogo sva se najprej ustavila v Chicagu pri njenem bratu Johnu Sposti, potem pa sva zasedla vlak in se odpeljala naprej. Vožnja je bila jako prijetna. Vreme izystrno ves čas. Vsak dan sem pričakoval dežja, ko sem videl oblak na nebu, pa mi je dejala svačinja, da tukaj ne potrebujemo dežnika, kar sem se sam prepričal.

Videl sem, da tudi v Montani rožice cveto in jabolka zore, prav tako slive in drugo sadje ter sadeži. Človek ne bi mislil, da v takem podnebju vse tako lepo rase. V Billingsu, Mont., sem videl jagode, ki so dvakrat obrodile v eni sezoni. Seveda to dosežejo z umetnim namakanjem.

Najlepše se zahvaljujem za gostoljubje bratu in njegovi soprogi, prav tako družini Tom Janchich, rojaku Veselu in vsem sosedom, ki so nas obiskali. Vsem skupaj lepa hvala in želim, da bi se še videli.

Frank Ravnikar.

LJUDJE SPREMINJAJO NARAVO

Marsikaj smo že brali o velikih uspehih, ki so jih dosegli znameniti ruski življenjslovci in praktični eksperimentatorji s spreminjanjem rastlinske narave. Želji po spoznavanju nadaljnjih velikih uspehov bo zlasti ustregel spis sovjetskega akademika Kelnerja: "Ljudje, ki spreminjajo naravo rastlinstva". Knjižica prikazuje teoretične in praktične uspehe sovjetskih preobraževalcev narave Timirjazova, Mičurina in Lisenka. Pomembni so zlasti uspehi Trofimova Denisoviča Lisenka in zanimivo poglavje o stahanovcih v kmetijstvu in kolhozniških raziskovalcih, ki kaže, kako globoko med ljudstvo so prodira znanstvena dognanja v Sovjetski zvezi in kako uspešno tekmujejo tudi kolhozni pri zboljanju sovjetskega kmetijstva.

Siroko po svetu je znano ime Lisenka, tega velikega sovjetskega znanstvenika na področju biologije in poljedelstva. Za Lisenka kot znanstvenika je značilno, da si tudi on, kakor Mičurin in njegovi predniki, zastavlja velike proizvodne naloge v poljedelstvu in da jih rešuje z znanstveno biološko teorijo, pri tem pa vzdržuje trajne žive vezi s širokimi množicami kolhoznikov. Letos konec septembra je dopolnil svoje 50. leto, doma pa je iz vasi Karlovke, iz ukrajinske kmečke družine. Že kot študent kijevskega kmetijskega inštituta je vzgajal novo vrsto paradiznika in s cepljenjem posameznih oces izdelal metodo hitrega razmnoževanja prednikov novih izboljšanih vrst rdečih pesa. Leta 1925 je dovršil inštitut in prišel oktobra v Azerbejdžan, da bi delal na novi selekcijski postaji v Kirovabadu. Tu je Lisenko začel svoja raziskovanja na področju življenja rastlin in spreminjanju njihove narave.

Lisenko je opazil, da je na azerbejdžanskih poljih malo stročnic. Res da goje na namakanem zemljišču poleti lucerno, toda slabo je bilo z zrna-timi metuljnicami, na primer z grahom. Zlasti važna je v Azerbejdžanu gojitev bombaža; lucerno posejejo izmenoma z bombažem. Recimo, da je bombaž spravljen s polja. Toplo je še, zemlja pa ostane do spomlad prazna. Lisenko je sklenil, da na takih poljih posadi grah za jesen ali zimo, zaradi česar je bilo treba vzeti grah, ki hitro dozori. To naloge je Lisenko rešil, toda pri tem je opazil, da se lahko dolgoletno uspevanje iste rastlinske vrste zelo spreminja. Rastlina, ki v enem kraju uspeva zgodaj in v kratki dobi, u-speva drugod pozneje, v daljši dobi. Tedaj si je postavil Lisenko nalogo, da najde način, kako bi se dalo uravnati dolgotrajnost rastlinskih vrst, ki pozno uspevajo, in jih prisiliti, da bi se veliko hitreje razvijale in prej dozorele. Uspešno je rešil to nalogo, izdelal celo teorijo: razvoj rastlin in omogočil načrto uravnavanje njihovega razvoja in spreminjanje njihove narave in dednosti. Leta 1929 je na Vsesveznem genetskem kongresu predaval o bistvu ozimnosti pri kulturnih rastlinah in o pogojih, ki so nujni, da dozore ozimne vrste, ki so sejane spomladi, istega leta kakor jare. Od tedaj je postala v kmetijski znanosti in praksi znana beseda "jarovizacija". To označuje način, ki ga je odkril Lisenko. O njej pospešuje razvoj ozimnih rastlin ter jih sila, da se razvijajo kakor jare.

Kakšna je Lisenkova jarovizacija?

Zamislite si ozimno pšenico, ki ni posejana jeseni, marveč spomladi. Ta pšenica ves čas rase, toda pri tem nastaja samo košata trava, ki ves čas svoje rasti ne požene klasja. Kakor da je zastala na eni stopnji: raste, toda se ne razvija. Zakaj tako? Lisenko je odkril, da morajo rastline do svojega polnega razvoja preiti od prvega semena do novega semena vrsto stopenj ali stadijev. Prva taka stopnja je stadij jarovizacije. Ozimna pšenica zahteva, če naj gre prehod, določen mraz, nekoliko vlage in zraka za dihanje. Pri pomladni setvi nima ozimna dovolj vlažnosti, da bi lahko prešla v stadij jarovizacije. Zato zaostane v tej stopnji. Lahko pa ozimno pšenico umetno jaroviziramo in to pred setvijo. V ta namen ovlažimo pšenična zrna z določeno količino vode. Ko začne klti, jih moramo imeti 40 do 50 dni na potrebnih vlagi in pri temperaturi 0 do 2 stop. C. Če nato ta jarovizirana pšenična zrna posejemo spomladi, bodo šla v klasje in dala sad kakor jara pšenica. Za prehod skozi prvi stadij po kltju semena — skozi stadij

jarovizacije — je posebno važna temperatura, ker so drugi potrebni pogoji: vlaga, hrana in zrak na poljih praviloma dani. Ozimna ali jara pšenica zahteva, če naj preide stanje jarovizacije, manjšo ali večjo ohlajitev — bombaž pa nasprotno, po preselitvi na sever, določeno toploto. Svetlobni pogoji za jarovizacijo niso važni, ker se lahko vrši na svetlobi ali v temi.

Jarovizaciji sledi drugi stadij osvetljenosti. Zanj sta glavna pomena svetloba in temperatura. Svetloba in višja temperatura. Pri mnogih vrstah prosa po dolgo dnevno osvetljevanje ovira nadaljnji razvoj. Zato prosa ne uspeva daleč na severu, kjer so dnevi pozno spomladi in zgodaj jeseni razmeroma dolgi, noči pa kratke. Ko spoznamo, kakšne pogoje zahteva rastlina v raznih stopnjah svojega razvoja, lahko uravnavamo in spreminjamo njen razvoj tako, kakor je potrebno v korist socialistične žetve.

Z jarovizacijo zrnatih in drugih kulturnih rastlin dobimo žetudi stalni pridelek. Pomladi 1929 je izvršil Lisenko poskusno setev jarovizirane ozimne pšenice "ukrajinka" na imetju svojega očeta v vasi Karlovki, na njivi, veliki pol hektarja. Še tisto poletje je ozimna pšenica dobro obrodila: 146 pudov na hektar (pud — 16 kg). Leta 1934 pa so jarovizacijo na veliki uporabljali v kolhozih in je skupna površina posevkov dosegla pol milijona hektarjev. Pri tem niso bile jarovizirane samo ozimne, marveč tudi jare rastline. Jarovizacija zelo povečuje izbor dobrih vrst za setev. Imamo n. pr. dobre vrste ozimnih žit, ki v nekaterih krajih slabo prenašajo zimo, če jih posejemo jeseni. Z jarovizacijo se ta žita lahko popolnoma odtegnejo zimi in vzgoje kakor jara. Pri jarih žitih pospešuje jarovizacija dobo njihovega razvoja in jim pomaga, da se izognejo poletni suši. Jarovizacija pomaga, da se južne rastline širijo na sever, kjer je vegetacijska doba kratka.

Jarovizacija se lahko izvrši v semenu ali zrnu že pred setvijo. Potrebno je samo, da zrno ali seme samo malo izkali. Tedaj se izvrši pod vplivom jarovizacije v mladih tkivih rastlinskih zarodkov, ki so komaj pognali, globoke kakovostne spremembe: izvrši se notranji preobrat, v katerega prehaja rastlina iz vegetativne rasti v cvetenje. Te spremembe se izvršijo v klti, in sicer v točkah semenskih zametkov. Jarovizacija tudi zelo pomaga pri križanju rastlin, da se izboljšajo njihove vrste. Ne morejo se križati vrste, ki uspevajo zgodaj, s takimi, ki uspevajo pozno, ker cveto različno. Z jarovizacijo pa je mogoče pospešiti razvoj vrst, ki uspevajo pozno, tako da cveto ob istem času, kakor zgodnje vrste. Z jarovizacijo so dobili Lisenko in njegovi dijaki v rastlinjakih v treh letih tri rodove jare pšenice in dva rodova ozimne. To lahko kajpak zelo pospeši vzgojanje novih vrst, ga v enem letu privede mnogo dalje, selekcioniranju ne lahko tako dodajamo celotno ustvarjanje in podaljša njegovo ustvarjalno življenje.

Jarovizacija in poletna saditev krompirja

Od leta 1932 je Lisenko na temetju svoje teorije stadijskega razvoja na široko razvil delo za jarovizacijo krompirja in borbo z njegovo "degeneracijo" na jugu, s pomočjo poletne saditve. Nujno potrebno je, da pred jarovizacijo razkužimo krompirjeve gomolje s polodostotno formalinovo raztopino. Razkuženi gomolji se hitro posuše, nato pa jih je treba zložiti v 20 cm debelo plast in jih imeti na temperaturi 12 do 15 stopinj C, do

kter očesa ne poženejo. To se zgodi čez 10 do 15 dni. Sele ko pri velikih gomoljih vzključijo eno, dve očesi, nanizamo gomolje na žico ali motvoz in obesimo na temperaturi 10 do 12 stop. C in sicer nujno na dobri sončni svetlobi. Ob takih pogojih morajo biti v 20 do 25 dneh klice na gomoljih kratke (do pol cm), toda čvrste, zelene in z velikim številom koreninskih zametkov. Pri tem se v klicah vrše kakovostne spremembe, zaradi katerih začne jarovizirani krompir prej cveteti in tvoriti gomolje. Tako nam dajejo tista vrsta, ki prej uspeva, in tista, ki uspeva pozneje, mlad krompir za 10 do 15 dni prej.

Po jarovizaciji je mogoče porabiti za saditev veliko manj krompirja, sadov pa bo veliko več. Toda na jugu Sovjetske zveze krompirjeva letina tudi po jarovizaciji ni dala kaj prida uspehov. Od leta do leta so postajali gomolji te rastline manjši. Ta pojav se da pojasniti s tem, da je postal krompir na jugu bolan in se je "izrodil". Toda kakšna bolezen je to bila in kakaj se je pojavila na jugu, je ostalo neznano. Medtem so postali krompirjevi gomoli drobni, malone kakor lešniki, tako da skoraj ni bilo kaj spraviti s polja. Prišli so do sklepa, da na jugu ni mogoče gojiti krompirja.

Lisenko pa je s svojo teorijo stadijskega rastlinskega razvoja rešil to težko nalogo s presenetljivim uspehom. Dokazal je namreč, da je potrebna krompirju v tistem stadiju, ko se tvorijo gomolji, nižja temperatura za tvorbo zdravih gomoljev. Na jugu se pri spomladanski saditvi krompirja tvorijo gomolji v času poletne vročine in se slabo razvijajo, hitro ostare in ostajajo popolnoma drobni. Lisenko je zaključil, da je treba na jugu saditi krompir poleti, ne spomladi, tako da se lahko tvorijo gomolji jeseni, ko na jugu vročina pojema. In tako so pričeli dobivati s poletno saditvijo na vsem sovjetskem jugu — v Ukrajini, Severnem Kavkazu, Azerbejdžanu in v srednjeazijskih republikah — popolnoma zdrav krompir z debelimi gomolji.

(Konec prihodnjic.)

TUDI TELEFONSKE VRVICE

Izdelujejo. V tovarni "Rade Končar" v Zagrebu so doslej izdelovali vse dele telefonskih aparatov razen posebnih telefonskih vrvic, ki so jih morali uvažati. Lani so strokovnjaki dveh zagrebških tovarni delali številne poskuse, da bi začeli izdelovati telefonske žice. Tehnik Čipek, ki je zaposlen v tovarni "Elka", je končno rešil vprašanje proizvodnega procesa. Tovarna "Vrpa" bo poslej izdelovala telefonske motvoz.

PODVOJILA SE BO

lokalna proizvodnja v naši škem okraju (LR Hrvatska). Nedavno so sprejeli petletni plan za razvoj narodnega gospodarstva v tem okraju. Za investicije je določeno nad 43 milijonov din. Za lokalno industrijo bodo porabili 8,9 milijona din, za promet 7,5 milijona in za kmetijstvo 5,5 milijona.

Lucille Johnson s svojim triletnim sinom, ki je prebila tri noči v newyorški podzemski železnici, ker nima stanovanja. Njen mož, pobabljen vojni veteran, je dobil delo v Philadelphiji, ne pa stanovanje za svojo družino, so je vrnil v New York, val trije pa morajo sedaj spati v zatuhli podzemski železnici.

VODILNI CERKVENI MOŽJE O ANTISEMITIZMU

Vodilni ameriški cerkveni možje so našli pred nedavnim dovolj yzroka, za izdajanje krepkih izjav, v katerih so obsojali antisemitizem kot nespraven s profesijo in prakso krščanstva. Najnovejša, teh izjav je prišla od kardinala Spellmana iz New Yorka po poročilu, da je bila filmska slika "Gentleman's Agreement" prepovedana po filmskem cenzorskem uradu v Madridu v Španiji. Podlagi prepovedi, so dejali, je bila moralna in teološka.

Mnogim Američanom, ki so videli to sliko, ki je žela široko priznanje, je še v spominu dramatična zgodba indirektnega apela za človeško dostojnost in že naslov filma sam — "Gentleman's Agreement" ali sporazum brez besede — kaže na nekatere bolj prikriti in zvitne načine diskriminacije, ki se jo izvaja proti Američanom židovske vere. Recimo, dogovor brez besede je v tem, da se ponekod ne daje stanovanje v najem židovskim strankam, da se ne sprejema v krajevne klube ali druge skupine ljudi židovskega izvora.

Po prvem poročilu iz Španije je bilo v madridski prepovedi rečeno, "da četudi je krščanska dolžnost vzpodbujati k ljubezni med posamezniki, narodi in ljudstvi, pa ne bi smela ta dolžnost vključevati židov."

Na podlagi tega prvega poročila iz Madrida je kardinal Spellman izdal sledeči komentar:

"Ne vem, kaj je bilo v resnici izjavljeno v Španiji, kdo je to izjavil in zakaj, vem pa, da ni resnica, ako kdo pravi, 'da krščanski nagib vzpodbujanja k ljubezni med posamezniki, skupinami, narodi in ljudstvi ne vključuje židov.' Katoliška doktrina sledi božji zapovedi: 'Ljudi svojega Boga z vsem svojim srcem in dušo ... in svojega bližnjega, kakor sam sebe.' Ponavljam, da je to katoliška doktrina v Rimu, Jeruzalemu, Madridu ali v Kabilu. Bila je katoliška doktrina dva tisoč let in je danes ter ostane taka v bodočnosti.

Tako je ta popularna filmska slika, katere osrednja točka je zvičajno prikrita diskriminacija proti Američanom židovske pripadnosti, pripomogla k temu, da je rimokatoliška vera ozir. cerkev potrdila svoje stališče, da je

VELIKI LOV

Doživljaji v afriških stepah in pregodovih

Na poslednjem pohodu ob obali me je vodila pot mimo jezera Nazekera, ki leži v lovskelem rezervatu okraja Mohoro in je bilo tisti čas docela plitko, močvirnato. Živel pa je v njem na stotine in stotine povodnih konj, ki so tvorili pravcate mesene otoke. Ko je prišla karavana mimo, so se ti meseni otoki razgibali in se razlezi v kakih 600, 800 ali še več posameznih bitij. Tolikšne množice povodnih konj na enem kupu dotlej pač nisem videl. Tu pa tam so se alive in bele čaplje v pomanjkanju drugih trdnjih tal spuščale na hrbe spečih povodnih konj, katerim očitno niso bile prav nič nevšečne.

Že okrog petih popoldne je precejšnje število povodnih konj zapustilo jezero, da so se nekaj časa pasli po skopi travi na nizkem bregu, kmalu nato pa so izginiti v bližnjem gozdu. Jaz pa sem sedel ob svojem šotoru in skozi daljnogled opazoval cele ure bregove jezera, koder so se izmenoma posamič ali v čredah prikazovale brazdate in močvirne svinje, vodni kozli, antilope, pegatke, orli, jastrebi, marabuti, štorije vseh vrst in druga divjad, medtem ko so se rumenkasto-zeleni trupi v blatu ležečih krokodilov v luči zahajajočega sonca različno odražali od sivkasto-črne močvirne barve posameznih vodnih ploščin.

Sele ko se je stemnilo, sem se vrnil na svoje samotno ležišče v šotoru; saj se je vendar bilo treba posloviti od prirodnih slik, o katerih sem vedel, da mi ne bo tako kmalu spet usojeno, da bi jih lahko iznova ogledoval. Samo dvakrat v času svojega bivanja v Vzhodni Afriki mi je bilo dano opazovati boj povodnih žrebecev. Spopadla sta se pretepačaka samca, ki sta prišla navzkriž zaradi svojega revirja ali pa sta se polizkusila po dva žrebeča v borbi za poželjenja vredno kobilo.

Ker so zobovi povodnih konj nevarno orožje, niso hude rane pri takih dvo bojih v vodi prav nič redke. Neki žrebec, ki sem ga ustrelil v močvirje, je imel na glavi in na koži zadnje plati še odprte dolge brazde, na pogled kakor raztrgane od granatnih drobcov.

Zelo ljubki so mladi povodni konjčki, ki se vedno drže matere in zdaj razumno plavajo in se potapljajo, zdaj spretno telovadijo v vodi, naker se vležejo k počitku na ta način, da se skobalijo materi na tlak in hrbet. Mamica jih ganljivo skrbno varuje in čuva. To je potrebno zaradi krokodilov, ki radi napadajo same sebi prepučene, še premlede povodne konjčke.

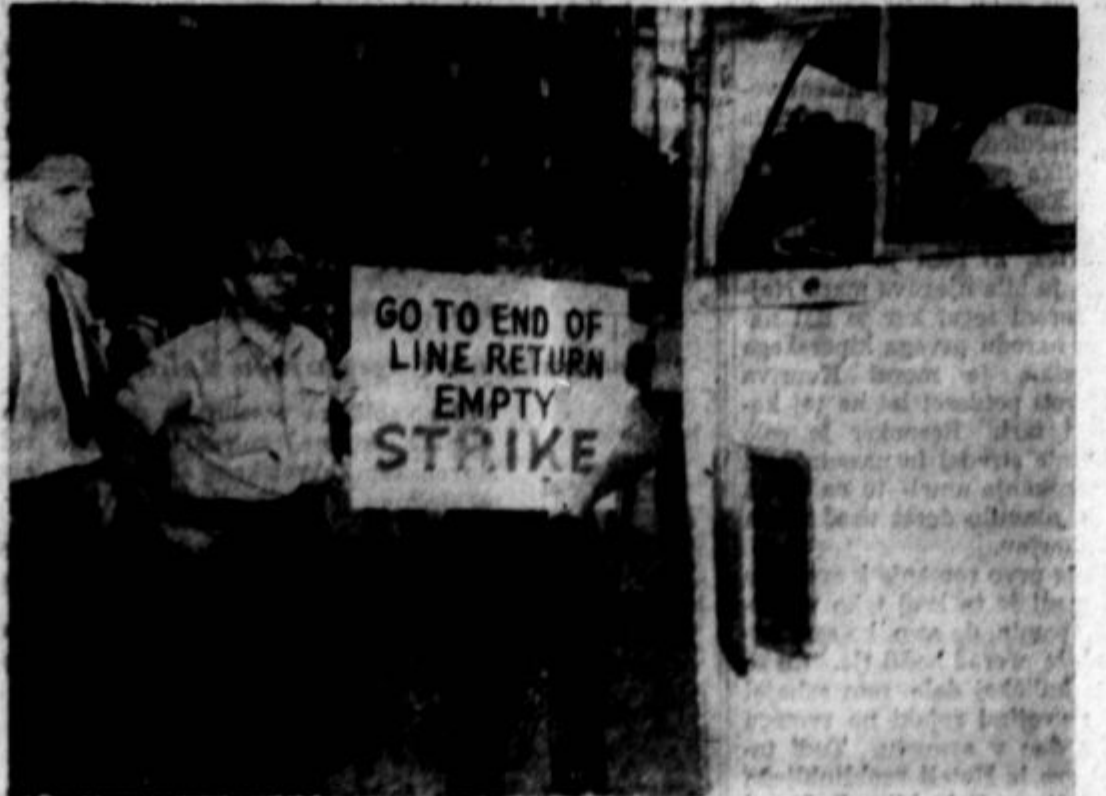
Koder žive v gladki vodi povodni konji, tam so tudi krokodili.

To pravilo velja skoraj brez izjeme. Kadar oblače povodne konje, se ti torej pogostoma ponudi tudi priložnost, da ti pridejo krokodili pred puško. Ker se obe živali, najsi sta tako različni, medsebojno spoštujeta in mirno domujeta druga poleg druge, sodita v gotovem smislu kot stalni prebivalci afriškega vodovja skupaj, čeprav so njune življenjske navade in koristi, ki pa deloma povzročajo njuno sožitje, še tako različne.

Lov na krokodile me je od nekada zelo vabil, čeprav ne morem o njem reči, da bi bil poseben nevaren ali naporen. Verjetno je človeku že prirojena svojstvena mrznja do te zavrane, prežede pošasti, mrznja, ki naganja človeka k pokončevanju. Ker sem v roku dvanajstih let v Tanganjiki, Malagarsiju, Ruwuru, Ugali, v jezeru Rukvi, v Ulagi in še drugod ustretil čez 300 krokodilov raznih velikosti in štejem samo tiste, o katerih zagotovo vem, da sem jih ubil, lahko povem nekatero reč o tej skrivnostni in osvrženi zveri in o lovu nanjo. Opominjam naj, da v nobenem pogovju, kar jih poznam, ne "mrgoli" krokodilov, kar tolikokrat čitamo. To je navadna izmišljotina. V gotovih vodovjih ne seveda — ko gre suša h kraju in dosežejo vodnjake svoje najnižje stanje — tedaj se krokodili — od zamorcev imenovani "mamba", ob obli pa "ngueno"

DELAJSKO NASELJE

s 170 novimi stanovanji gradi uprava tovarne "Rude Končar" v Beogradu. Zidati so začeli lani sredi leta. Razen 170 stanovanj, ki bodo zdaj uporabna, bodo pridobili še 128 družinskih in 29 samskih stanovanj v hišah, ki se niso popolnoma sgrajene.

Vozniki busov v Flintu, Mich., so zastavkali, ker jim družba ni hotela povzročiti mešale za 25c. Poganjanje so se vlekla leto dni. Unija transportnih delavcev CIO, v kateri so vključeni, zahteva tudi izboljšanje delovnih razmer.

Tihožitja in pejsaži - Novela

MIŠKO KRANJEC — Z DOVOLJENJEM AVTORJA

(Nadaljevanje)

Temu strašnem raju otrok svobode, kamor je šel tudi tvoj oče, so rekli preprosto Dachau. Dachau ...

To je poslednja pošta, kamor piševa midva vsak dan tako ljubeča pisma.

To je tisti kraj, kamor tisoči in tisoči otrok, prav takih, kakršna si ti, vsak dan pišejo podobna pisma: Vrne se ... ne veš, kako te ljubim ... ne veš, kako sama sem na svetu ...

Tam se gomili ogromni skladišči pisem iz vseh dežel in klici drobnih otrok trkajo na vrata za njimi, ki so jih tako ljubili.

Od tam, Tanja, kliče vsak dan njega, ki ti je bil tako drag. Glej, in on prihaja. Ne vidiš vsak večer, ko posedimo v kuhinji, ko tvoja stara mati vtakne raskave noge v toplo vodo v kufu, kako se nenadoma nasmehne? Srečala sta se in se pozdravila. Ne vidiš tet, kako so kar naenkrat onemele? Prišel je on, pozdravili so se. Ne vidiš strica Vaneke? Po igri je posegel: tam stoji on, s katerim bosta odigrala partijo šaha. In tam je Jožko. Kako živahno je doslej igral na cimbele. Zdaj pa so strune onemele. Tam na oni strani, nasproti Jožku, je obstal on. Glej, kako sta se spogledala. Zdaj je on iztegnil roko in se dotaknil strun. Slišiš, kako otožno so nenadoma zapele? "Sama žalost je, v pesmi otožni ...". Ne, tisto igra Jožko: "Jesen je tu in listje odpada ...". Da, jesen je tu in listje odpada ... in sama žalost je v pesmi otožni ...

Nikar ju motiti ... Ta drobna otožnost jesenskih večerov, ko tako po zrelosti dehti skoz okno, ko v srcu še vedno skelijo rane nedavno minulih časov, nas ne bo zavedla v zagrenjenost. Mi verujemo v vse lepo in dobro. Nobena solza ni zastoj spozela po licih na hladna tla. Nobena kaplja krvi ni bila zastoj prelita. Iz solz, krvi, trpljenja nam rasto najbolj čudovite rože, rože z opojnim vonjem, ki jim je ime: radost, sreča in svoboda ... Ali ne slišiš, kako je rekel Jožko, naj zaigra eno naših, tisto o hrepenenju po svobodi ... "svoboda zlata, skoraj boš tu ...".

Zadremalo se ti je ob teh napetih? Budilka na kredenci nas kliče spat, hlad diha skoz okno. Pogovor je zamira in strune so odzvene. Za danes sva dovolj napisala. Saj jutri začneva novo pismo, še vse dalše in vse lepše. Ne samo jutri, vsak dan bova pisala.

In potem, nekoč, ko boš že dovolj velika, ko boš umela vse, grenko in lepo, pojdeva na dolgo pot, na romanje. Ne bova sama. Tisoči in tisoči bodo romali tja, tisoči otrok z materami, s sestrami, bratci. S to brezskrajno procesijo poromava še midva v ta strašni kraj, v kraj, ki ga je posvetila naša dragocena kri, v ta kraj, nasprotje starega raja Edena.

Ta kraj se imenuje Dachau. Dachau ... Dachau ...

Če JIH NE BO ...

Mati, vsak dan ti vidim, kako greš, zdaj na postajo, zdaj sam bog ve kam, kakor da iščeš sled, ki se je izgubila. Sina pričakuješ, mogoče celo dva. Morda tudi hčer. Že zdavnaj so te zapustili in zdaj, ko so se ljudje že vrnili z gora in ko se ljudje že vračajo daleč iz sveta, kamor jih je bila odvedla roka nasilja, hoteč jih za vekomaj zaslužiti, ti hodiš iskati med obraze tistih, katerih žareče oči pozdravljajo s tihim radostjo sleherni malenkost svoje domovine. Hodiš dan za dnem med vse te brezštevne iskat obraze svojih otrok. A kaj, če jih nikdar več ne bo? ...

Žena, vsak dan pošiljaš svojo drobno deco na jaso pred gozdom, od koder se tako lepo vidi v dolino. Vidi se klanec, ki se odtrga od ceste v dolini in vodi kakor zavita nit proti tvojemu domu, kjer s svojimi otroci tako osamelu živiš.

Srce ti narekuje, da se bo tam, na tem iz doline se trgajočem klanec nekega dne pojavila podobna, krenila navkreber za to nitjo, za trenutek postala, se nasmehnila od radosti, nato pa samo še pospešila korak.

Otroci na jasi, ki so toliko zastoj čakali, a vendar nikdar ne obupali, si bodo z dlanjo zasenčili oči, da bi dobro videli in se ne bi zmotili, nato bodo pridrveli z zardelimi obrazi in z žarečimi očmi z enim samim strašnim vzklikom: "Mati, grede ...". Kakšen edinstven trenutek, kakšen strašen nemir srca, kako človek do slabosti vzdrti, kako bi rad planil, tekel in tekel, ne po ovinkastem lancu, drvel bi naravnost, preko jarkov, skoz gozd, da bi si skrajšal čas. Otroci v lahkih krilih letijo kakor ptice, ozarjen obraz, z odprtimi usti, pripravljeni na nepopisni vzklik in oči so se jim široko odprle v brezmejni sreči!

Da, tako bi lahko bilo, tako bi moralo biti, tako je zanjalo tvoje srce ... In vendar ... In vendar—kaj če ne bo tako? Lahko se zgodi, da tisti, ki ga pričakuješ vsak dan, ki mu pošiljaš otroke naproti, kjer na jasi opazujejo v dolino raztegnjeni klanec, kjer naj bi se pojavil, zares, lahko se zgodi, da ne pride ... A kaj potem, če ga ne bo, njega, ki ti je bil mož in tovariš, in ki je bil tvojim otrokom oče? Da, kaj potem, če ga ne bo ...?

Dekle, vsak dan prihajaš poizvedovat k znanec in tovariš. Kogar srečala domov, v svetu, vsakogar vprašaš: Ali ste poznali ...? Rože na tvojih gredicah opojno dehtijo in sklonjena ob mehkih večerih skoz okno nad dehteče rože, sanjaš tople sanje, da se vrne on, ki je nekoč ponel tvoje srce s seboj v gore. Zares, zdaj je tu čas, ko bi se že moral vrniti, da bi ti pomiril srce in da bi naposled bilo tako, kakor sta zasanjala že skoraj pred davnimi leti.

Zdaj je tu čas, ko naše sanje ustvarjajo lastni krov in ljubzen kliče otroke in jih blagoslovila z lepšo srečo, kakor je bila dana nam; tu je čas, ko se je končalo trpljenje in se nam sreča smehljiva nasproti. Poizveduješ z brezmejno vero, če ne prvi in drugi, tretji pa bo morda le povedal veliko novico, da živi, po komer hrepeni tvoje srce, da se vrača, kogar si tako zvesto pričakovala in da ti je tudi sam ostal zvest.

Pa vendar—lahko se je zgodilo, da je ostal na naših gorah. Lahko se je zgodilo, da ga ne bo več ... In kaj, če ga ne bo več s teh gora?

Mati, če ne bo tvojih otrok z gora? Če ne bo z gora tvojega moža in tovariša in očeta tvojih otrok, žena? In če ne bo njega, ki ga z rožami na gredicah pričakuješ vsak večer, dekle? Kaj, če jih ne bo ...?

Tam po vseh naših gorah leži na tisoče grobov. Vsi se nikdar več ne bodo vrnili, nikdar vrnili tako, da bi za vekomaj ostali pri nas. Vračali se bodo, zares, prihajali bodo, kadar bo mo najbolj sami. Utrujena bo obstala, žena, sredi dela na polju, zazrla se boš proti cesti in že si boš zasenčila z dlanjo oči: kaj ne prihaja on, ki si ga tako pričakovala? Zares, njegov hod, samo on je tako prihajal. In ta smeh na obrazu? Ni li njegov? Zares, kdo se je še tako nasmihal? In ta roka, ki jo steguje v pozdrav? Samo on je znal tako iztegniti roko. Tu je, pri tebi, privil te je k sebi, pripoveduje, sprašuje in posluša ...

Ob večerih, ko si spravila otroke spat in sama posediš utrujena od dnevnega dela, posediš in si ga pokličeš, glej, že je pri tebi. Ozre se po spečih otrocih, jim pogladi z dlanjo kuštrave glave, se vzraduje njihovemu nasmehu, ki je jim je v sanjah prikazal ob dotiku njegove roke. Nato prisede k tebi, iztegne svojo roko in se zdaj dotakne tudi tebe. Ljubil te je, ljubil toplo in zvesto, ljubil kot ženo in prijateljico, ljubil kot mater svojih otrok.

(Dalje prihodnjič)

tega Roka za srečo in za zdravje in da bi jih ta svetnik obvaroval pred kugo. Na Selah se zbere na tisoče ljudstva. Kakor daleč sega glas selanskega zvona, da je dan praznik.

Na teh poznejših romanjih se mi je vedno odkrival not svet, različen od tistega, ki sem ga dojemal takrat, ko sva hodila tja z materjo. Zlobni Selanci imenujejo shod na svetega Roka dan po svoje, imenujejo ga: "Sejem za nebasa". Kajti na ta dan romajo na Sele ne le pobožni romarji, temveč celo taki, ki jih drugače nobena cerkev znotraj ne vidi.

Čudna pobožnost popade takrat vse lesne in druge trgovce, krmarje, mesarje, vse vrste skopuhov in oderuhov iz celega kraja od Pohorja pa do Pliberkar. Ker na Sele od nobene strani ni vozne poti, po kateri bi se lahko prišlo s kočijami, pušajo ti romarji svoje vozove v sosednjih krajih ter hodijo na Sele peš kakor pravi romarji.

Dolgojezični Selanci imajo s tem nebeskim sejmom svoj poseben špas. Preprosto ljudstvo napolni cerkev do zadnjega kotička, kolikor ga pač gre noter, velika večina pa ne najde prostora v njej in ostaja zunaj, kjer se kuha, peče, piše in je. Vse to pa še ni pravi nebeski sejem. Ta se začne šele z velikim darovanjem okrog glavnega oltarja. Tedaj se začnejo množice zgrinjati v cerkev, tedaj začnejo stopati proti njej tudi vsi tisti posebni, gospodarski romarji od blizu in daleč. Selanci, ki ta dan ne rinejo v svetilnice, zato da je več prostora za goste, stojijo v špalirju pred vhodom in opazujejo mimoidoče. In potem lahko slišiš:

"Poglej Slovenjčadane. — Zdaj se bodo ti odkupovali ..."

"Ali misliš, da njim ni za nebasa ..."

"Poglej Reiterja, poglej Sulerja, poglej Rojnika, poglej Kaca ... poglej te babe ..."

Nastevaljo imena samih petičnih veljakov, veletrgovcev in veleposelstnikov, imena, pri katerih vsakega kmeta in delavca stresne mrz.

"Jaz bi tudi šel, če bi mi grniti kar tako padali iz nebes ..."

"Poglej, zdaj so Korošci na vrsti ..."

"Orter ... tisti, ki je naše Blate z deset tisoč kubičnih lesa na cesti pobral ... Reiter iz Pliberka, zaradi katerega se je lani neki Strojanc obesil ... Ho, ho, ali vidiš Plešivnika iz Prevalj, tega odrtnika? Ta jih ima pa nekaj na vesti. Ta bo moral pa še globoko poseči v žep ... Za tega bi moral pa Gostenčnik prinesiti večjo lojtro, drugače bodo šprikle popokale, kadar bo v nebasa plezal ..."

"Ljudje, danes se pa izplača, danes je res sejem, da se reče ..."

Selanci mislijo na nebeski sejem. V cerkvi je darovanje. Pri stranskih vratih se valijo množice na prosto, pri glavnih vratih pa se nove valijo noter. Pri oltarju stoji duhovnik, ki se mu vrti v glavi od neznosne vročine in od neprestanega podajanja svete relikvije v poljub mimoidočim vstopam.

Na veliko plahto, razgrnjeno na oltarno mizo, pa pada denar. Pod staro Avstrijo so padali tja krajcarji, krone, zlatniki, desetak, ko pa se je izmenjala država, so padali tja pare, dinarji, kovači, stotaki in tudi tisočaki. Darovanje traja in traja, včasih tudi več kakor eno uro. Čehmašter Španzel mora včasih po dvakrat zamenjati razgrnjeni prt na oltarju, ker je že prepoln nabranega denarja.

Selanski špalir pred vhodom ima zvezo z žagradom. Darovanja se ni konec, pred cerkvijo pa že zašumi:

"Ta je dal samo stotak ... ta je dal pol tisočaka ... ta—Plešivnik je bil za položil tisočak—enega jurja ..."

"Jurja?—Zakaj pa imamo potem nebeski sejem ...?"

"Gostenčnikovo lojtro boš rabil ti, ne pa oni ..."

Ko je nebeskega sejma konec, se ljudstvo pomeša med seboj, zgrane kmečke dekle, ki so s tresočo roko in s čistimi srci polagale na oltar zadnji dinarček, obhajajo svetega Roka skupaj s tistimi, ki so prišli k njemu, da si kupijo nebasa. In vse česte in poti, ki vodijo iz Sel v svet, so polne odhajajočih romarjev, iz vseh gostiln ob teh poteh odmeva romarsko veselje še pozno v poletno noč.

Sveti Rok pa samotari na Selah ves črn do prihodnjega leta.

II

GOSPOSVETSKO POLJE

Ko sem prvič videl Gosposvetsko polje ali Svatne, kakor temu staremu kraju pravimo mi Korošci, mi še ni bilo dvajset let. Tedaj sem prvič zapustil dom in odšel v tujino za kruhom, za delom, ali še resničneje povedano—za srečo. Dotihmal sem živel doma na baji; kadar ni bilo dela, sem paberkoval po soseski, ali pa sem očetu pomagal tesašiti po lesovih. Kajti ob izstopu iz ljudske šole sem za stricem podedoval tesaško orodje, cimrako, pontako, cepin, klanfo ter kranjca.

Kmalu pa mi je tako življenje postajalo predolgobitno. Domači kraj se mi je zadel pretesen, domače življenje pa pretrdo in preskopo. Zajezel sem si spremembe in sreče. Sanjari sem podnevi in ponoči, da mora biti sreča tam zunaj nekeje v širnem svetu. Potrebno je samo napotiti se v svet, tja za gore in za obzorje, pa bom našel srečo. Doma pri nas je manjkalo marsikaj, marjaka je predvsem denarja, čeravno smo se vsi odrasli in otroci pehali za njim. A zunaj v svetu je moralo gotovo biti tudi denarja dovolj.

Ali ni bilo to preudono? Že od moje zgodnje mladosti me je neka sila vlekla proti jugu in proti zahodu. Južno stran naše soseske je zastirala visoka in široka gora. Tam za njo sem slutil neznani svet, ki me je mikal. Na zahodu, kjer je ob jasnih dnevih sonce tako čudovito zagarjalo, sem slutil srečo in boljše življenje. Moje sanje in želje me niso nikdar vlekle proti vzhodu ali pa proti severu, čeprav je bil svet na te dve strani široko odprt.

Tega je bilo krivo naše življenje. Oče je v svojem boju z naravo in za zemljo vedno ponajljal:

"S Štajerskega še veter ni kaj prida."

O Štajercih so pri nas vedno z nekako zaničljivostjo trdili, da hodijo na Koroško domačinom kruh odjedat. Pri tem so mislili na mlatiče s Ptujkega polja in iz Haloz, ki so vsako leto hodili na Koroško na mlativo, na lukarice, ki so hodile k nam s čebulo, predvsem pa seveda na tiste trume Spodnjih Štajercev, Pohorcev, Mislinjanov in Pačanov, ki so hodili na delo v naše fuzine in rudnike. Naš obmejni industrijski kraj je tem trumam kmečkih siromakov, ki jih domača zemlja ni mogla prerediti, bil prva stopnica iz vasi k industriji. Od nas so se te trume potem odpravljale dalje na Gornje Štajersko in v Nemčijo v

tamošnje rudnike in tovarne, od koder se ni nihče več vračal.

Mi smo bili kmetovalci že kdo ve koliko rodov. Stari so si želeli le zemlje, tovarno in rudnike in trge in mesta so gledali po strani. Tega duha sem se navzel tudi jaz. Tovarna, ki je vsa črna in sajasta ležala severno od nas in ki je cele dneve in cele noči tako bolestno, tako tuje hropela, ni vzbudila nobenih sanj, nobenih lepih slutenj. Zato me tudi ni mogla pritegniti tista stran, od koder mi je hropelo nasproti tuje življenje.

Bil je tudi še nekoč drug, ki je pripomogel k taki moji mladostni usmeritvi. To je bil moj učitelj Pinter, star avstrijski, zagrozen nemčur in strahovit pijanec, toda navzlic temu šolnik neprecenljive vrednosti in sposobnosti. Zmerom in zmerom je govoril le o Celovcu, a nikdar o Ljubljani. Tako mi je Celovec zelo omilil. Z mojim očetom sta si bila velika politična nasprotnika in sta se vedno prerekala. Toda kljub temu je Pinter cele noči presedel pri nas in pil dober ozimičev. Večkrat se je zgodilo, da sva s tem nepozabnim vzgojiteljem šla zjutraj skupaj v šolo ter sem moral gredoč trgati praprot in mahovje, da si je lahko obrisal hlače, v katere se je medpotoma podelal.

Solnik Pinter je v šoli uporabljal palico. Nekeč smo morali vsi šolarji prineseti s seboj sveže leskove šibe, izmed katerih si je izbral najlepšo. Najlepšo, najravnnejšo in najvitkejšo sem prinesel jaz. In z hjo je potem mene prvega pretepel. Še leta 1939 sem se moral spomniti tega koroškega vzgojitelja. Z nekim nemškim profesorjem zemljepisa sva se takrat skupaj peljala čez most reke Rhone pri Tarasconu na južnem Francoskem. Most je bil dolg in reka široka, veličastna. Modrina provansalskega neba se je zrcalila v njej. Nemški profesor je neka časa strmel v vodovje pod seboj, potem pa se je ponosno in samozavestno obrnil k meni, rekoč:

"Ha, naša Rena pa je le mogočnejša kakor pa Rhone."

"Nikakor ne, gospod profesor," sem mu hitro odgovoril. "Rena ima pri navadni višini vode le okrog 2200 sekundnih kubičnih metrov vode, dočim je ima Rhone 2500 ..."

Nemški profesor zemljepisa me je zabodeno pogledal, jaz pa sem se pri tem spomnil nekdanjega učitelja Pinterja, ki me je na dvorazredni ljudski šoli tega tako temeljito naučil, da še skoraj po 40 letih nisem mogel pozabiti.

In nekega zimskega dne sem se znašel v Celovcu. Primahal sem jo tja, iz Trsta čez Gorico. Jeseni sem odšel v svet, misleč,

da bom v krajih svojih mladostnih sanj našel srečo. Te sreče pa ni bilo niti v Trstu, niti je ni bilo v Gorici, kjer sem v papirnici v Podgori kot baraba za 80 krajcarjev na dan več mesecev prevažal gramoz iz soške struge v tovarno. Sreče tam ni bilo niti toliko, da bi si mogel plačati vozino do doma, ampak sem moral izstopiti v Celovcu z eno samo krono v žepu.

Ves pobit in malodušen sem se znašel na Novem trgu pred linitverskim spomenikom. Pri pogledu na črno, zvito pošast, katero so celovski stanovni kdo ve zakaj pred stoletji ovekovščili z ogromnim kamnitim spomenikom, me je postalo skoraj strah. Dan je bil zimski, meglen in neprijeten. Od Gosposvetskega polja sem je bril mrzel sever in ostro zavijal po pustih ulicah. V želođu mi je posteno krulilo. Na rokavih mojega kratkega suknjča so se poznali drži papirniške samoknice, na kolenih mojih oguljenih hlač pa topori krampa in lopate.

Ni pa me morilo le stanje, v katerem sem bil, še huje me je moril strah pred vrnitvijo domov, katerega sem pred meseci zapustil navdušen in poln upanja. Kaj mi bodo rekli doma, ko me bodo zagledali tako siromašnega in potrtega? Mogoče pa najdem tukaj v Celovcu to, česar nisem našel ob morju. Rahlo upanje me je poglalo po mestu.

Vedel sem, da je nekeje v mestu slovenski hotel Trabesinger, središče celovškega slovenskega življa. Nekaj mi je na tistem dopovedovalo, da bi tam utegnil najti kak izhod. In res, ko sem naposled hotel zagledal, mi je srce začelo močnejše utripati. Vstopil sem, ko da bi stopil v domačo hišo. V gostilniški sobi me je prevzelo blaženo čustvo, ker sem od povsod začul domačo govorico. Mize so bile skoraj vse zasedene, povsod so jedli, pili, kadili. Naročil sem časo piva; jedi si nisem upal naročiti, boječ se, da bi za tako ceno moj denar ne zadostoval. Mikalo me je, da bi pristopil h kakim mizi in povedal gostom, da sem tudi jaz Slovenec, in jim zaupal moje simole. Tega pa nisem storil, ker me je davila čudna zadrega.

(Dalje prihodnjič.)

"PROLETAREC"

Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze,
in Prosvetne matice. Pisan v
slovenskem in angleškem jeziku.
Stane 62 gr. celo, 31.75 na pol.
81 na četrt leta.

NAROČITE SI GA!

Naslov:

PROLETAREC
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

"PROSVETA"

2857 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem

V slučaju, da je od strani upravitelja kakšna pomena, nas
tako obvestite, da se leta popravil Z bratskim pozdravom
ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrav. drine in Kanado 30.00	Za Chicago in obširno je 30.00
1 tednik in 0.50	1 tednik in 0.50
2 tednika in 0.90	2 tednika in 0.90
3 tednika in 1.30	3 tednika in 1.30
4 tednika in 1.70	4 tednika in 1.70
5 tednikov in 2.10	5 tednikov in 2.10

Za Evrope je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.50
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vazo denarja ali
Money Order v plaču in si naročite Prosveto, list, ki je vaše
lastnina.

Prištetje se sme le eno čisto in družino, ki to dovoljuje in ki živi
ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V naslednjem slučaju ne veljajo 5 tednikov

Pejzamlje—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prišli, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bodo morali tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to tako naznaniti upravitelju lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravitelju znižati datum za to vsoto naročnino ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2857 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo polijam naročnino na list Prosveto vsote \$

1) Ime _____ Čl. družine št. _____

Naslov _____

Uveljavite tednik in ga priložite k moji naročnini od

_____ do _____

2) _____ Čl. družine št. _____

3) _____ Čl. družine št. _____

4) _____ Čl. družine št. _____

5) _____ Čl. družine št. _____

Mesto _____ Družina _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

OD KOTELJ DO BELIH VOD

Prelihov Voranc

(Nadaljevanje)

Od Gostenškega križa sem se le zagledal cilj najinega romanja, staro, začrnelo in od vetra ofruleno cerkev svetega Roka. Z materjo sva šla od doma zelo zgodaj, da bi, če le mogoče, še dobila mašo. Toda opravila ni bilo.

Na Selah so imeli takrat starega župnika Jurija Koprivo, ki je imel že čez osem križev in je živel tukaj menda že čez petdeset let. Ker je bil že preslaboten, ni mogel imeti rednih opravil, kar pa Selancem ni bilo posebno neprijetno, kajti ta rod je od nekdaj ni bil pobožen. Župnik Kopriva ni bil le mašnik, temveč prečestokrat tudi sam sebi mežnar in ministrant in razen njegove kuharice tudi edini prisotni vernik v cerkvi. Ko je mati opravila v cerkvi svojo zaobljubo, sva šla v farovž, tokrat še edino hišo poleg cerkve. Mikalo me je videti, da ga starega duhovnika, o katerem

mi je mati pripovedovala lepe reči. Mož, ki je pol stoletja vzdržal v tej samoti in med takimi farani, si je v okolici spletel velik sloves. Po svoje so ga cenili celo Selanci sami. Mož je živel svoje življenje in se ni brigal za njihove pregrehe. Tisto malo polja, ki ga je imel, je obdeloval kar sam, nosil gnoj v koku na njivice in jih prekopal.

Videl sem starega, sključeneča močlika s pristrženimi, sivimi ruskami, čepečega za pečjo; bil je že bolj za oni kakor za ta svet. Mati se je zastoj trudila, da bi začela z njim kak pogovor, edino, kar je napravil, je bilo, da je mrmrajoče spravil denar za plačano tiho mašo.

Z mešanimi občutki sem zapustil farovž. Mati je hodila zdaj hitreje kakor zjutraj, zakaj, dan je bil veličastno lep in do Gostenškega križa. Na ta dan je bilo čisto delo. Gredoč sem neprestano mislil na tega

samotarja, ki je havzlic slabi fari ob svoji smrti zapustil v hranilnici čez deset tisoč goldinarjev.

Nekaj pa takrat še nisem vedel, mati mi o tem ni črhnila niti besedice. Zvedel sem to šele veliko pozneje. Ta selanski Jurij Kopriva je bil oče slovenskega kiparja — Bernekerja — in kuharica, ki sem jo videl pri njem, je bila njegova mati. Najbrž zaradi tega, ker je dal našemu narodu prvega kiparskega umetnika, je moral Kopriva preživeti petdeset let na tej kazenski fari. Berneker je celo življenje stradal in nazadnje od pomanjkanja umrl—tu na Selah pa je plesnilo deset tisoč zlatih goldinarjev.

Moje prvo romanje k svetemu Roku mi je ta kraj tako vtisnilo v spomin, da sem, ko sem odraščal, le prerad hodil tja. Če se je le količkaj dalo, sem zahajal tja s svojimi rojaki na svetega Roka dan v avgustu. Tudi takrat gre iz Hotelja zaobljubljena procesija na Sele, ki se zbere pri dan je bil veličastno lep in do Gostenškega križa. Na ta dan je bilo čisto delo. Gredoč sem neprestano mislil na tega

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih ...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-58 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4904